

KUNSTENAARSKOLONIES

Een eerste vorm van marketing

28

VNG
MAGAZINE
2025

RUIM EEN EEUW GELEDEN TROKKEN SCHILDERS DE NATUUR IN, OP ZOEK NAAR LICHT EN FRISSE LUCHT. VIJF GEMEENTEN BLAZEN DE **KUNSTENAARSKOLONIES** VIA DE EUROPESE FEDERATIE EUROART NIEUW LEVEN IN. DAT IS NIET ALLEEN GOED VOOR DE SOCIALE SAMENHANG, MAAR OOK VOOR HET TOERISME.

Elk jaar in de zomer komen kunstschilders naar Katwijk om in de buitenlucht aan het werk te gaan. Katwijk En Plein Air is misschien wel een van de meest zichtbare herinneringen aan het cultuurhistorische erfgoed van het kustdorp.

JOZEF ISRAËLS

Die historie begon eind negentiende eeuw, toen kunstenaars uit heel Europa naar Katwijk en andere kunstenaarskolonies op het continent trokken, om buiten hun ateliers in de vieze industriesteden de ongerepte dorpen en natuur tot leven te brengen. De romantiek van het strand, het ambachtelijke maar harde vissersleven, de traditionele klederdracht, maar ook de lichtinval

van het kustdorp, trokken kunstenaars aan als Jozef Israëls, Jan Toorop, Willy Sluiter en later de Duitse impressionist Max Liebermann.

Katwijk is een van de vijf Nederlandse gemeenten die lid zijn van EuroArt, een Europees netwerk van kunstenaarskolonies. Later dit jaar is Katwijk zelfs gastheer van de jaarvergadering. Dat had niet veel gescheeld: in 2023 wilde wethouder Sonny Spek (DURF) het lidmaatschap van het netwerk eigenlijk stopzetten. Achter hem in zijn werkkamer hangt *Gezicht op Katwijk* van Evert Pieters, gemaakt in de tijd van de kolonie. 'Het lijkt alsof we hier een draai in hebben gemaakt', zegt hij. 'Maar dat is niet het geval. Ik geloof ontzettend in de kunstenaarskolonie, maar ik vond dat we er te weinig mee deden. Het lidmaatschap kostte ons 5.000 euro per jaar. Dat is een groot deel van ons cultuurbudget voor

specifiek de kolonie. Daarvan konden we alleen maar naar de jaarvergadering. Dan gebruik ik het geld liever op een andere manier voor de kunstenaarskolonie.'

De gemeenteraad floot het college terug: Katwijk moest lid blijven van EuroArt. De raad verviervoudigde vervolgens wel het budget dat Katwijk beschikbaar heeft. 'Dat vond ik heel verstandig', zegt Spek. De kustgemeente wil de jaarvergadering, komend najaar, gebruiken om structureel meer aandacht te besteden aan het kunstenaarsverleden. Daar wil ze de inwoners ook nadrukkelijk bij betrekken. 'Het moet niet een elitefeestje worden van de bobo's, wethouders en raadsleden. Ik wil dat in onze dorpen breed wordt gezien waarom kunst van belang is.' Dat is goed voor het toerisme en daarmee voor de ondernemers in de gemeente, maar ook voor de sociale samenhang in de gemeente. Want, zegt Spek, de



Kunstenaar Anna Pavlova aan het werk tijdens Katwijk En Plein Air. (Beeld: Maarten van Rijn)

geschiedenis van de kolonie is een belangrijk aspect van Katwijks identiteit. 'Het is belangrijk dat we een vorm van sociale samenhang in de gemeenschap hebben. Daar horen deze verhalen bij. Als mensen rijden door de Willy Sluiterstraat of de Jan Tooropstraat, dan is het mooi dat ze weten waar die namen vandaan komen. Het is onderdeel van onze geschiedenis.'

BARBIZON

De hoogtijdagen van de kunstenaarsdorpen liggen inmiddels ruim een eeuw achter ons, maar de cultuurhistorische relevantie ervan moet niet worden onderschat, zegt Margot Jongedijk. Ze is conservator van het Noord-Veluws Kunstmuseum in Nunspeet en sinds drie jaar bestuurslid van EuroArt. 'Dit is een belangrijk Europees kunsthistorisch verhaal', stelt ze. 'Kunstenaars die zich afkeerden van de academische schildertradities, trokken steeds vaker de natuur in.' Dat begon in Barbizon, een dorp ten zuiden van Parijs. Via Brussel belandde de beweging in Nederland en Duitsland. Kunststromingen als het realisme en later het impressionisme vloeiden eruit voort, en later ook het postimpressionisme van Vincent van Gogh. In 1994 werd EuroArt opgericht. Het netwerk wil de erfgoed van de kolonies bewaren en kennis en ervaringen uitwis-

selen, zegt Jongedijk. Het zorgt voor een culturele verbinding tussen de kolonies in heel Europa. De vijf Nederlandse leden spelen een belangrijke rol in het netwerk. In Nederland worden de vijf niet tot de grote gemeenten gerekend, in Europees verband is dat wel anders. De gemeente Barbizon bijvoorbeeld telt zo'n 1.500 inwoners.

Dat merkte ook wethouder Spek, die afgelopen jaar afreisde naar de jaarvergadering van EuroArt in Barbizon. 'De calvinist in mij houdt er niet zo van om dit soort buitenlandse trips te doen', zegt hij. 'Maar nu vond ik het wel belangrijk om hierheen te gaan. Wat me opviel, is dat dat veel kleinere gemeenten in Frankrijk en Duitsland het heel belangrijk vinden dat er steun is van de grotere gemeenten. Daar had ik nooit zo bij stilgestaan.'

BOULEVARD

Aan de kunstenaarskolonie in Katwijk kwam tijdens de Eerste Wereldoorlog een einde. Kunstenaars konden niet meer vrij reizen door Europa, de bomschuiten op het strand werden vervangen door een vloot van modernere vissersschepen. Katwijk is allang niet meer alleen het vissersdorp aan zee dat, zoals het imago soms ook is, een beetje op zichzelf gericht is, zegt Spek. De vernieuwde boulevard, met een moderne parkeergarage verstopt onder de duinenrij richting het strand, laat de ambities van de badplaats zien. Torenflats in de wijk Hoornes tonen de verstedelijking. En op het voormalige vliegveld Valkenburg zorgt de nieuwe woonwijk Valkenhorst de komende twintig jaar voor zo'n 13.000 nieuwe inwoners. 'Maar we willen niet dat Katwijk daarvoor zijn uniciteit en gemeenschap-

'Het moet niet een elite-feestje worden van de bobo's, wethouders en raadsleden'



Vitrine van Kunstsnoer Nunspeet aan de Stationslaan met werk van Gabriëla Heidsieck (boven) en Karin Jaworek Holtrop. (Beeld: VVV | Nunspeet uit de Kunst)

‘Veel kunstenaars voelen zich hier *thuis*, ze zijn nog steeds actief hier’

pelijkheid verliest,’ zegt Spek. ‘Dat is de grote uitdaging van de komende decennia.’ De extra aandacht voor het kunstenaarsverleden moet helpen om bij alle ontwikkelingen de identiteit van het dorp te behouden.

In praktische zin betekent dit dat de gemeente meer aandacht wil genereren voor het Katwijkse Museum, waar veel werk hangt uit de kolonietijd. De gemeente werkt ook aan een kunstpanelenroute. Die laat niet alleen in Katwijk zelf, maar ook in de andere kernen zien welke werken daar gemaakt zijn. Spek toont een schilderij van drie torenflats in Hoornes, die gesloopt gaan worden. ‘Cultuur moet voor iedereen toegankelijk zijn. Maar we kwamen erachter dat we van Katwijk-Noord geen kunst hadden. Daar was niet geschilderd. Dat vonden we onbestaanbaar, dus hebben we dit laten maken.’

MARKETING

Ook Nunspeet is lid van EuroArt. Het dorp kende in de negentiende eeuw een kunstenaarskolonie; het Noord-Veluws Kunstmuseum toont werken uit die periode. Nunspeet wordt omringd door bossen, heide en zandgronden. Door de komst van een treinstation in 1863 was het dorp al vroeg goed te bereiken voor stedelingen. De werken die de kunstenaars mee terugnamen naar het westen,

zorgden snel voor meer bekendheid voor het dorp. ‘Het was een eerste vorm van marketing’, zegt wethouder Mark van de Bunte (Gemeentebelang).

Voor Nunspeet is de historie als kunstenaarskolonie een belangrijk wapen in de strijd om toeristen, zegt de wethouder.

‘De Veluwe is een sterk merk. Buurgemeenten profileren zich met andere eigenschappen. Putten noemt zichzelf het Bomendorp, Harderwijk is de Hanze-stad. Wij zijn het Kunstenaarsdorp. Veel kunstenaars voelen zich hier thuis, ze kunnen hier goed werken. Ondernemers spelen daarop in, bijvoorbeeld door een atelier beschikbaar te stellen. Ook zijn er speciale hotelarrangementen.’

Binnen EuroArt werkt Nunspeet nauw samen met andere leden, bijvoorbeeld als het gaat om profilering. ‘We kunnen heel veel van elkaar leren’, zegt de wethouder. ‘We willen niet achterin de bus zitten. Als we ergens lid van zijn, dan willen we wat halen en ook wat brengen.’

Zo is een ‘kunstsnoer’ opgezet: een wandeling vanaf het station langs het museum naar het Marktplaatsje in het centrum van het dorp langs een aantal vitrines gevuld met kunst. De vitrines worden regelmatig opnieuw ingericht, waarbij bijvoorbeeld wordt aangesloten bij tentoonstellingen in het museum. Het idee is ook gedeeld met andere gemeenten, zegt

de wethouder. ‘Er is een heel mooie wisselwerking. We wisselen ook exposities uit en we kunnen het toerisme naar andere kunstenaarsdorpen bevorderen.’

DNA

De culturele historie is ‘verweven in ons DNA’, zegt Van de Bunte, en speelt een belangrijke rol bij de cultuurvisie van Nunspeet. Net als Katwijk wil de gemeente de geschiedenis zichtbaar houden. ‘We vinden het belangrijk dat inwoners zich bewust zijn van het verleden. Het is een deel van onze identiteit en de inwoners zijn onze ambassadeurs. Die willen we meenemen in het verhaal.’

Nunspeet werkt daarom nauw samen met diverse culturele partners om het kunstenaarsdorp nog meer te profileren, en vooral om kunst meer onderdeel uit te laten maken van de samenleving. Zo ontvangt het museum scholen uit de omgeving. Na het museumbezoek maken leerlingen dan zelf een kunstwerk. Van de Bunte: ‘Dat zorgt voor meer verwevenheid en voor meer creativiteit.’

Ook Spek ziet de toegevoegde waarde van de kunstenaarskolonie voor het ‘merk’ Katwijk. ‘Dit is voor een klein aantal gemeenten een unieke geschiedenis. Op nationaal en internationaal niveau willen we dat meer benutten. EuroArt kan daarbij belangrijk zijn.’

EuroArt

EuroArt is de Europese federatie van kunstenaarskolonies in twaalf landen. De oprichting had onder meer tot doel om het cultureel erfgoed van kunstenaarskolonies te behouden en een cultureel bewustzijn te creëren onder Europese burgers richting deze kunstenaarskolonies. Meer informatie is te vinden op euroart.eu.

